

Statistikanõukogu 2023. aasta aruanne

Sisukord

Kokkuvõte	2
1. Statistikasüsteem	3
2. Andmehaldus	4
3. Statistikaalane õigusloome.....	4
4. Ülevaade nõukogu tööst ja koosseisust	5

Kokkuvõte

2023. aastal kevadel lõppesid Statistikanõukogu kolmanda koosseisu volitused ning uue koosseisuga Statistikanõukogu (IV koosseis) alustas tööd novembris. Märtsis töö lõpetanud Statistikanõukogu koosseis käsitles 2023. aasta alguses eelkõige Statistikaameti arengukava 2023–2030 tegevussuundi ning hindas selle eesmärgi ja arengusuundi asjakohasteks, kuid ambitsioonikaks. Seejuures leidis Statistikanõukogu, et Eesti statistikasüsteemi kui e-riigi arengu tagamiseks on oluline Statistikaameti kujunemine avaliku sektori andmehalduse kompetentsikeskuseks.

Statistikanõukogu IV koosseisu olulisemaks teemaks oli tutvumine Statistikaameti 2024.–2028. aasta riikliku statistika programmiga ning selle kohta arvamuse esitamine rahandusministrile. Statistikanõukogule esitatud teabe kohaselt oli 2023. aasta lisarahastus riigieelarvest Statistikaameti ülesannete täitmiseks ja tugevdamiseks väga vajalik. Statistikanõukogu näeb, et statistika kvaliteedi parandamiseks, statistikaameti arengukavast ja klientide vajadustest lähtuvate ülesannete täitmiseks on Statistikaametile piisavate ressursside tagamine jätkuvalt vajalik, sh riikliku andmehalduse koordineerimiseks. Viimasega on Statistikanõukogu hinnangul võimalik vähendada oluliselt andmeandjate halduskoormust ning tõsta nii riikliku statistika kui ka teaduslike uurimistööde kvaliteeti ja valmimise kiirust.

Statistikanõukogu juhtis rahandusministrile esitatud arvamuses ka tähelepanu vajadusele luua süsteem, mille abil pidada arvestust, milliste Euroopa Liidu (EL) õigusaktide heakskiitmisega on ministriumid võtnud riigile kohustuse statistikat esitada. Sellise süsteemi sisseseadmine võimaldab hoida ära soovimatuid kohustusi ning kulusid, teisalt aga planeerida õigeaegselt uutest kohustustest tulenevaid kulusid. Kokkuvõtvalt leidis Statistikanõukogu, et 2024–2028. aasta statistikatööde programm arvestab andmekasutajate vajadusi ning on kooskõlas statistikaameti arengukava eesmärkidega.

2024. aastal soovib Statistikanõukogu jätkata arutelu nii Statistikaameti statistikatööde rahastamise, riikliku statistika seaduse muutmise kui makromajanduse statistikatöö arendusvajaduse teemal.

1. Statistikasüsteem

2.1 Statistikaameti tehtav riiklik statistika, sh riikliku statistika programm

Statistikanõukogu sai ülevaate Statistikaameti 2024.–2028. aasta statistikatööde programmist ja arutas seda 10. novembri 2023. a koosolekul.

Statistikanõukogule esitatud Statistikaameti 2024.–2028. aasta statistikatööde ülevaate kohaselt ei taga praegune riikliku statistika rahastusmudel tasakaalu Eesti Vabariigi võetud rahvusvaheliste kohustuste, riigisisese andmevajaduse ning riikliku statistika tegemise tõhustamiseks vajalike arendustegevuste sh infotehnoloogiliste arendustegevuste vahel. Samas on juba täna Statistikaametil teada, et mitmetesse statistikatöösse lisanduvad lähiaastatel täiendavad EL statistikavajadused, näiteks keskkonnastatistikas seoses uute keskkonnaarvepidamistega, rahvastikustatistika uue määrase rakendamisega ning sotsiaalstatistika raammäärusest tuleneva leibkondade eelarve uuringu läbiviimise kohustuslikuks muutumisega. Sellised tööd eeldavad nii investeeringuid metodika arendusse kui eelarvevahendeid nende näitajate järjepidevaks tootmiseks. Statistikanõukogule antud info alusel on Statistikaamet esitanud alates 2021. aastast uute statistikamääruste rakendamise eeldatavad kulud EL statistikamääruste eelnõude Eesti seisukohtades ning neid kuluprognose on täpsustatud vastavalt sellele, kuidas täpsustuvad andmevajadused õigusaktides.

Kokkuvõttes on Statistikanõukogu hinnangul vaja tagada riikliku statistika rahastusmudeli jätkusuutlikkus, et minimaalselt oleks tagatud EL õigusaktidest tulenevate uute andmete esitamise kohustuste täitmine. Samuti on Statistikanõukogu seisukohal, et ühe lahendusena võiks kaaluda EL siseriiklikus menetluses eraldi andmete esitamise kohustusi puudutavate kontrollküsimuste kasutamist õigusakti mõjude hindamise koosseisus.

2.2 Eesti Panga tehtav riiklik statistika

Statistikanõukogu sai ülevaate Eesti Panga statistikatöödest ning arendusprojektidest. Esitatud info alusel statistika tegemise protsessid toimivad. Eesti Pank teeb statistikaprogrammi täitmisel tihedat koostööd Statistikaametiga. Olulisematest statistikatöödest väärib märkimist prognoosi- ja analüüsimudelite teenindamiseks vajalike Statistikaameti pseudonüümitud mikroandmete kasutusele võtmise projekt ning iga kolme aasta tagant korraldatav kodumajapidamise tarbimisharjumuste ja finantskäitumise mahukas uuring, mille läbiviimisel annab olulise panuse Statistikaameti küsitlejatevõrk. Statistikaamet võttis samas kasutusele Eesti Panga tehtava maksestatistika detailandmed, mis pakuvad sisendit leibkonna eelarve uuringusse ning aitavad koostada SKP kiirhinnangut.

2. Andmehaldus

Andmehalduse probleemid avalduvad riigi registrites olevate andmete halvas kvaliteedis, mis raskendavad või teevad võimatuks nende rist- ja korduvkasutuse. See omakorda pärsib nii andmepõhist otsustamist, personaalsete riigiteenuste osutamist, aga märkimisväärselt ka riikliku statistika tegemist. Registrites olevate andmete korduvkasutus vähendab halduskoormust andmeandjate jaoks, parandab nii statistika kui ka teadusuuringute kvaliteeti ning suurendab nende tootmise kiirust. Samuti toetab selline tegevus teadmiste põhist poliitikakujundamist. Andmehalduse koordineerimise ülesanne on pandud riikliku statistika seadusega Statistikaametile. Seni ei ole selle ülesande täitmist riigieelarvest rahastatud ning ka aastatel 2021–2025 rahastatakse andmehalduse koordineerimise arendustegevusi EL vahenditest, st Eesti taastekavast.

Statistikanõukogu näeb andmehalduse koordineerimises olulist võimalust vähendada andmeandjate halduskoormust ning tõsta nii riikliku statistika kui ka teaduslike uurimistööde kvaliteeti ja valmimise kiirust.

3. Statistikaalne õigusloome

Statistikanõukogu sai 2023. a detsembris ülevaate, millistel teemadel ja miks on tekkinud riikliku statistika seaduse muutmise vajadus. Üheks lahendust vajavaks teemaks on riikliku statistika institutsionaalse korralduse üle vaatamine. See puudutab eelkõige teiste võimalike statistika tegijate (ONA – *other national authority*) staatuse ja rolli terviklikku reguleerimist, mis praeguses seaduses puudub. Muuhulgas puudutab see Tervise Arengu Instituuti, kes *de facto* täidab tervisestatistika tegija ülesandeid. Nimelt on Euroopa Statistikaameti (Eurostat) regulaarsel statistikakoodeksi vastavuse hindamisel toodud nii 2021. a kui 2015. aastal üheks parandamist vajavaks küsimuseks Eesti statistikasüsteemis vajadust määratleda tervisestatistika riikliku statistikana. Lisaks ONA teemale vajab ülevaatamist ka andmehaldus ja andmeajagamisteenus, rahvaloenduse edasine korraldus. Kokkuvõttes leidis Statistikanõukogu, et teemad on olulised, kuid need vajavad edasist arutelu ja terviklikku läbimõtlemist ning seejärel saab anda hinnangu nende probleemide lahenduste, sh riikliku statistika seaduse võimalike muudatuste kohta.

4. Ülevaade nõukogu tööst ja koosseisust

2023. aasta märtsis lõppes Statistikanõukogu III koosseisu volitused ning uue koosseisuga nõukogu (IV koosseis) alustas tööd 2023. a novembris. Kahe koosseisu kohta kokku toimus neli nõukogu koosolekut – kaks aasta alguses ning kaks aasta lõpus.

Statistikanõukogu koosseis 2023. aasta lõpu seisuga:

Hede Sinisaar	Sotsiaalministeeriumi analüüsi ja statistika osakonnajuhataja, sotsiaalvaldkonna ekspert – Statistikanõukogu esimees
Urmet Lee	Statistikaameti peadirektor – Statistikaameti esindaja
Pille Lehis	Andmekaitse Inspektsiooni esindaja
Veiko Tali	Eesti Panga asepresident – Eesti Panga esindaja
Dmitri Burnašev	Andmeesitajate ja tarbijate esindaja
Mari-Liis Jakobson	Tallinna Ülikooli poliitikasotsioloogia dotsent, rahvastikuekspert – andmeesitajate ja tarbijate esindaja
Piret Lilleväli	Kliimaministeeriumi strateegia ja innovatsiooni asekanstler, keskkonnaekspert – andmeesitajate ja tarbijate esindaja
Reelika Leetmaa	Töötukassa juhatuse liige, statistikaekspert – andmeesitajate ja tarbijate esindaja
Raoul Lättemäe	Rahandusministeeriumi fiskaalpoliitika osakonnajuhataja, andmeesitajate ja tarbijate esindaja
Raivo Ruusalepp	Majandusekspert – andmeesitajate ja tarbijate esindaja

Marko Udras

Eesti Kaubandus-Tööstuskoja poliitikakujundamise ja õigusosakonna juhataja
– andmeesitajate ja tarbijate esindaja